

Qui videt me, videt Deum, non tamen proprie dicere: *Videt et Patrem*, quia ea quæ per communicationem idiomatum tribuuntur Deo ratione humanitatis assumptæ, non possunt vere de Patre prædicari: sicut esset falsa hæc locutio. Qui Christum interfecit, interfecit et Patrem.

12. *Secunda expositio.* — Secunda expositio est, ut intelligatur de visione per fidem, quia qui credit in Christum, necesse est, ut credat in Patrem. Hanc significat Tertullianus, libro contra *Praxeam*, capite tertio decimo, ubi sic exponit: *Qui videt me, et verba et opera et præcepta credit, necesse est, ut videndo me, id est, divinitatem meam, per fidem, videat etiam et Patrem, quia Pater in me manens ipse facit opera.* A qua expositione non multum discrepant Cyrillus, lib. 9 in Joann., cap. 38 et 39, Chrysostomus, homil. 73, in Joann. Estque probabilis expositio, sed per illam non excluditur sequens expositio, cum et verba et ratio Christi propriissime illi accommodentur et contextus non repugnet.

13. *Tertia expositio.* — Tertia ergo expositio est de clara visione intellectuali. Tamen, inquit Scotus, illis verbis solum affirmari non posse unam personam videri sine sua correlativa, quod ipse non negat, sed animadvertere oportet ad rationem, quam Christus subdit, non enim fundat illam comitantiam personarum respectu visionis in oppositione relativa, sed in unitate essentiali, hoc enim significant illa verba: *Non credis, quia ego in Patre et Pater in me est?* Ex quibus æqualitatem personarum simul cum earum distinctione colligunt, Athanasius, Chrysostomus, Cyrillus et Tertullianus, locis citatis, et alii, quos referam; ergo docuit Christus ex unitate essentiali necessario sequi, ut videantur personæ.

14. Sed aiunt quidam, ex dictis verbis, etiam de visione clara intellectis, solum colligi, quod visa essentia videantur Pater et Filius, ut sunt unus Deus, non vero secundum proprietates, in quibus distinguuntur. Sed hæc expositio non consonat verbis Christi, nec sanctorum interpretationi, qui ex hoc loco colligunt distinctionem personarum. Nam qui videret hunc Deum ut subsistentem in Deitate præcise et non videret proprietates relativas, ut sic, revera nec Patrem, nec Filium videret, nam qui non videt formam constituentem, neque constitutum videre potest: Christus autem loquitur de visione Patris et Filii; Nam Philippus propriam personam Patris videre cupiebat. Sensus ergo verborum Christi est: *Qui videt me se-*

cundum divinitatem meam, videt et Patrem, quia licet ipse sit a me distinctus, tamen ego in ipso, et ipse in me est per naturæ identitatem.

15. Sed objicitur, quia Philippus non petebat visionem divinitatis, imo nihil aliud, quam divisione corporali cogitabat: sicut enim videbat Christum, ita Patrem videre cupiebat; nam si visionem divinitatis desideraret, potius diceret: *Ostende nobis te.* Tamen de Christi visione non erat sollicitus, quia jam illum satis videbat, oculis scilicet corporeis; ergo eodem modo volebat videre Patrem, vel quia de illo etiam corporaliter cogitabat, vel certe quia in specie aliqua visibili illum cognoscere cupiebat, vel, ad summum, petebat dari sibi aliquam notitiam Patris, quia quis esset non sciebat. Et hoc modo interpretantur Patres illam Philippi petitionem. Ergo nec Christus in sua responsione de visione beatifica tractat, sed de cognitione per doctrinam suam et fidem; nam ex doctrina, et operibus ejus cognoscere jam poterat Philippus ipsum esse Deum, et non alium, quam Deum, Patrem suum vocare, quia est ejusdem naturæ cum ipso. Et hoc est quod Christus subdit: *Non credis, quia ego in Patre et Pater in me est.*

16. *Enodatur objectio.* — Ego admitto et quidem verisimilius esse credo, Philippum non cogitasse de visione divinitatis, atque beata, sed solum desiderasse majorem notitiam de Patre, quia non intelligebat, quisnam esset ille Pater, de quo Christus loquebatur, ut Augustinus notat, epistola 112, cap. 6, et aliis locis statim citandis: nihilominus tamen nego, Christum non fuisse locutum de omni propria et distincta cognitione Patris et Filii, sive per fidem, sive per speciem, ut attigit Maldonatus, qui hunc locum magna cum brevitate subtiliter et utiliter tractat. Solet enim Christus occasione arrepta ex rudi alterius interrogatione, magna fidei mysteria declarare. Atque ita locum illum exposuerunt communiter Patres, Chrysostomus, Cyrillus, locis citatis, et latius Hilarius 7, de Trinitate, circa finem, sic etiam Nazianzenus, orat. 49, de fide, *Non immerito, inquit, qui Filium videt, videt et Patrem, quia unitate substantiæ et majestate divinitatis unum sunt*, Augustinus, tractatu 70, in Joan., ad Philippum inquit, *cur inseparabiles separatim desideras nosse?* Et 1 de Trinitate, cap. 8, dicit, quod Philippus nondum intellexerat, sicut dixit: *Ostende nobis Patrem et sufficit nobis, ita potuisse dicere, ostende nobis te et sufficit nobis, ut enim hoc intelligeret, responsum ei a Domino est. Tanto*

tempore vobiscum sum, et cætera. Idem in enarratione Ps. 84, circa illud: *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam* et in Ps. 83, circa illud: *Respice in me*, ubi hunc locum tractans, et illam Joannis 17: *Hæc est vita æterna, et cætera*, concludit: *Patris et Filii separari non potest visio, ubi non separatur natura et substantia.* Idem, epist. 112, cap. 4, ubi dicit, Christum dixisse illa verba, propter unitatem Dei Patris et Filii, ac denique, libro Quæstionum novi Testamenti, quæst. 43, *Per id*, inquit, *quod unum in substantia sunt, qui unum videt, ambos videt.*

17. *Ratione probatur conclusio.* — Secundo principaliter probatur ratione conclusio, et imprimis contemnenda non sunt omnia, quæ insinuata sunt, referendo opinionem Scoti. Primo quidem, quia negari non potest, quin natura visionis intuitive sit, ut per eam videatur res, quomodo est, et secundum conditiones existentiae, quas a parte rei habet, ut sit in creaturis, considerata natura visionis intuitive, et seclusis miraculis: sed illa visio Dei est perfecte intuitiva, et modus existendi divinitatis est in tribus personis; ergo ex natura talis visionis non impeditæ, necesse est hæc omnia videri. Secundo etiam hoc persuadet ratio illa de identitate, nam per sese est valde verisimile, ea, quæ in re non distinguuntur, neque ex natura rei, simul necessario videri, quando videntur, prout in se sunt. Potestque in hunc modum urgeri, nam qui concipit rem, prout in se est, concipit illam secundum propriam rationem formalem, quam in re habet, ergo si in illa ratione formali essentia et relatio sunt idem, necesse est ex natura rei, ut visa una videatur alia.

18. Tertio addi potest, quod essentia et relatio non solum sunt idem, sed ita sunt inter se connexæ, ut essentia ex vi suæ rationis essentialis petat terminari per relationes; ergo non potest videri essentia secundum omnia prædicata essentialia, quin simul videantur relationes. Explicatur consequentia, quia unum ex his prædicatis essentialibus est, quod illa essentia sit infinita et ita fecunda, ut postulet communicari tribus: unde sicut non potest videri persona, quin videatur incommunicabilis, ita e contrario, non potest videri illa natura, quin videatur communicabilis tribus personis, et in particulari his tribus, quia natura sua non est aliis communicabilis; illa autem comunicabilitas est omnino actualis in tali natura; ergo cum visione talis naturæ necessario est conjuncta visio trium personarum, quia illa

communicabilitas non potest concipi sine suo termino.

19. *Tertia conclusio.* — Dico tertio fieri non posse, etiam per potentiam Dei absolutam ut videatur clare et intuitive divina essentia, non visis eodem modo divinis relationibus. Ratio hujus assertionis communiter assignatur ex sola identitate inter essentiam et relationes, quia impossibile est videre aliquid prout est in se et non videre, quidquid est idem cum illo. Quia si essentia divina videtur, prout est in se, ergo non aliter apparet in mente beati quam sit in se, sed in se non distinguitur a personis, ergo necesse est, ut videatur non distincta a personis: nam si cognosceretur, ut distincta, jam non proprio conceptu, nec prout in se est, cognosceretur. Sed hoc non videtur cogere, tum quia licet videretur essentia non visis personis, non videretur aliter quam sit, sed solum non videretur omni modo quo est, quod est longe diversum. Tum etiam quia licet videretur essentia sine personis, non videretur, ut distincta, quia aliud est videre præscindendo in mente, aliud distinguendo: qui ergo sic videret, non judicaret essentiam et relationes esse distinctas, sed solum videret essentiam et ibi sisteret, nihil de identitate, vel distinctione judicando. Igitur licet ex identitate adæquata optimum fiat argumentum, tamen supposito Trinitatis mysterio, et quod non obstante illa identitate essentia ut est in se, datur Filio a Patre, non data relatione, non videtur satis convincens argumentum ex sola identitate quasi in adæquata inter essentiam et relationem, nisi ex peculiari ratione visionis intuitive magis explicetur ratio.

20. *Explicatur.* — Ad hoc ergo explicandum hoc utor discursu, quia si videri posset essentia sine relationibus, aut illud esset per eandem visionem, quam beati nunc habent, faciente Deo, ut repræsentet essentiam et non personas, vel per aliam visionem distinctam ab ea, quæ nunc est. Neutrum autem dici potest, ut ostendam. Priorem itaque modum videtur insinuasse Scotus in secunda ratione sua. Sed apparet plane impossibile, quod illa visio sit, quin formaliter faciat videre omnia, quæ nunc repræsentat. Quia in illa nihil aliud est repræsentare, quam esse quamdam formam et actum ultimum, qui formaliter facit rem cognoscere, prout in se est; ergo si illa visio ex natura sua habet conferre hunc effectum formalem, qui est repræsentare essentiam et personas, impossibile est, quod illa visio maneat in intellectu, et informet illum, quin ei eo n

ferat hunc formalem effectum. Quia impossibile est impedire effectum formalem formæ actu inhærentis et informantis, sicut in eadem visione impossibile esset, manere in intellectu, et per illam nihil videre.

21. *Objectio.* — *Eneroatur.* — Dices, fieri posse, ut maneat illa visio, non in totum in se immutata, sed ex parte diminuta, et ideo manere posse repræsentando essentiam et non personas, quia potest ab illa auferri id, quo repræsentabat personas, et relinqui id quo repræsentabat essentiam. Sed hoc non recte dicitur, quia illa visio per eandem entitatem omnino indivisibiliter repræsentat essentiam, et personas ex natura sua, et ideo non potest unum auferri, manente alio, quia in ipso actu sunt omnino et adæquate idem. Et hoc probant rationes facti in præcedentæ conclusionem. Et explicatur amplius, quia si in actu visionis aliud est, quo repræsentatur natura et aliud, quo repræsentatur relatio, ita ut illa duo sint separabilia a parte rei et possit unum manere, alio destructo, necesse est, ut in re distinguantur aliquo modo; ergo vel comparabuntur ad actum ut duo gradus intentionis, vel ut duæ entitates partiales, integrantes eundem actum per modum extensionis in ordine ad objectum. (Hanc enim compositionem multi ponunt in actibus intellectus et voluntatis). Nec præter hos modos hæc excogitatum est aliud genus compositionis, vel additionis entitativæ in actibus vel habitibus.

22. Si ergo dicatur primum, sequitur visionem intuitivam essentiæ et personarum ita esse a nobis concipiendam, quod visio remissa, v. g., ut quatuor, sufficiat ad videndam essentiam præcise, non personas, addito vero uno gradu, vel duobus sufficiat etiam ad personas videndas, et ideo e contrario fieri posse, ut ablato illo gradu, et remittendo visionem, possit manere visio essentiæ sine visione personarum. Sed hic modus est falsus et impossibilis, quia si illa visio remissa usque ad illum gradum adhuc est intuitiva cognitio et quidditativa divinæ essentiæ, ergo illa ut sic et absque ulteriori intentione habet ex natura sua repræsentare essentiam et personas in tali claritatis gradu. Quia de illa procedunt rationes omnes factæ in secunda conclusione, quæ non fundantur, nisi in ratione intuitivæ cognitionis, quatenus talis est. Item ille gradus, quo addito dicuntur videri personæ, et quo ablato dicuntur non videri, necesse est, ut repræsentet relationes et essentiam, quia essentia intime includitur et essentialiter in ipsis rela-

tionibus, prout in se sunt, ergo non potest eas repræsentare, non repræsentando essentiam; ergo eadem ratione cæteri gradus in sua latitudine et in suo claritatis gradu repræsentabunt omnia. Denique cum intensio solum conferatur ad majorem, vel minorem claritatem, et tota sit ejusdem rationis in ordine ad objectum, solumque sit diversitas inter gradus in ordine ad subjectum, quatenus unus alium supponit, non potest intelligi, quod propter solam remissionem, vel intensionem, idem actus manifestet, aut non manifestet personas. Atque hinc facile excludi potest alia pars de augmento, vel diminutione actus per modum extensionis. Primo, quia qualibet pars talis actus est intuitiva visio essentiæ, et ideo natura sua repræsentat totum objectum, prout est in se: secundo, quia infra ostendam hujusmodi compositionem ex partialibus entitatibus per modum extensionis non habere locum in visione beata.

23. Quod si quis tandem eligat alteram partem, scilicet posse essentiam videri sine personis per visionem alterius rationis ab ea, qua nunc Deus videtur: in primis non potest hoc intelligi de visione alterius speciei; nam supra ostensum est non posse in illa visione esse specificam diversitatem, vel saltem nos non habere, unde illam sumamus, cum objectum proprium et modus attingendi illud semper idem sit ei lumen gloriæ videatur esse in supremo gradu intellectualis luminis creati, quod a nobis concipi potest. Deinde loquendo de diversitate numerica, vix intelligitur solam illam sufficere ad constituendam tantam diversitatem in actibus, ut unus ex natura sua habeat repræsentare essentiam, cum relationibus: alius vero præseindendo ab illis. Sed præcipue urget hic illa ratio, quia illa visio cujuscumque modi et rationis fingatur, est ex natura sua quidditativa et intuitiva cognitio essentiæ, quia alias non esset visio, de qua agimus; ergo necesse est, ut ex natura sua repræsentet essentiam cum identitate et intima conjunctione, quam habet cum relationibus. Rationes enim adductæ in secunda conclusione fundatur in natura intuitivæ visionis ut sic, et ideo nihil refert, quod fingatur hujus, vel illius rationis quasi materialis, dummodo illam formalem rationem retineat. Itaque summa totius rationis est, quia non potest fieri visio clara et intuitiva Dei, quin natura sua repræsentet et totum Deum trinum et unum, hoc autem quod natura sua habet, impediri non potest, si talis visio intellectum actuet, ergo nullo modo

fieri potest, ut unum sine alio videatur. Unde non habet hic locum, quod dicit solet, Deum posse concurrere cum visione, ut manifestet essentiam, non amplius: nam illa manifestatio est in genere causæ formalis, unde non indiget novo concursu, nec dividi, aut impediri potest.

24. *Respondetur superius positæ difficultati.* — Superest respondere ad difficultatem supra positam, cur divinitas possit communicari realiter non communicata relatione, non possit autem videri non visa relatione. Aliqui respondent ad primum non esse necessariam distinctionem actualem in re, inter essentiam et relationes: ad secundum autem esse necessariam. Sed hoc ipsum negat Scotus, illiusque rationem postulamus. Ratio ergo et differentia inter communicationem et visionem assignari potest duplex: prima, quia communicatio est proprietas realis ipsius naturæ quæ in re ipsa convenit illi, ratione suæ infinitatis ex qua habet, quod identificari possit omnibus relationibus quæ cum ipsa non habent oppositionem, quamvis inter se illam habeant. Unde etiam habet quod possit in re omnino identificari cum aliqua relatione, licet non adæquate convertatur cum illa, id est, quamvis non distinguatur ab omni illo a quo illa distinguitur. At vero videri convenit essentiæ per actum extrinsecum visionis, et ideo quod possit vel non possit videri sine personis, non est regulandum ex infinitate ipsius essentiæ, sed ex natura et proprietate talis visionis, in qua omnino eadem entitas est, qua formaliter repræsentatur essentia prout in se est, et qua repræsentantur relationes, et ideo a tali visione non est separabile unum, manente alio.

25. Secunda ratio est, quia communicatio seu realis unio, quæ ordinatur ad subsistendum vel constituendum ens, non habet eandem connexionem cum omnibus aliis rebus, ad quas talis res dicitur habitudinem, at vero cognitio propria et intuitiva habet connexionem cum illis. Exemplo declaratur in ipsis relationibus, quamvis enim paternitas et filiatio creatæ habeant inter se habitudinem, nihilominus alicui personæ unitur paternitas cui non unitur filiatio, quia illa unio tantum est ad constituendum seu componendum: at vero in ordine ad cognitionem ita sunt connexæ, ut una non possit sine alia cognosci: et ideo etiam proprietas Filii Dei potuit uniri naturæ humanæ, non unita paternitate, licet sine paternitate videri non possit, etiam secundum Scotum. Cujus non potest esse alia ratio, nisi quia priori modo unitur quasi in ordine ad se tantum, prout est ratio subsistendi; visio autem propria necessa-

rio attingit illam secundum habitudinem ad alium. Et quia hoc est intrinsecum et connaturale visioni, est prorsus inseparabile ab illa, ut explicatum est. Atque hoc modo videtur satisfactum difficultatibus positis, quantum materia petit. Ex quibus omnibus evidentius colligitur non posse relationes videri, non visa essentia, neque etiam unam relationem sine alia, etiam ex illis, quæ formaliter oppositæ non sunt.

CAPUT XXIV.

UTRUM BEATI VIDENTES DEUM, VIDEANT AUT VIDERI POSSINT LIBEROS ACTUS VOLUNTATIS EJUS.

1. *Duplex dicendi modus.* — *Primus modus.* — De hac quæstione pauca Scholastici dicunt: est tamen sine dubio ad explicandum difficilis. Duo enim modi dicendi extreme contrarii in ea excogitari possunt. Unus est, videntem Deum necessario videre omnia decreta libera voluntatis divinæ, atque adeo omnia consilia et omnes rationes operum illius. Et fundamentum esse potest, quia hoc decretum est formaliter in Deo et est substantia ejus, nec magis ab illa distinguitur, quam reliqua attributa; ergo sicut viso Deo necessario videntur attributa; ita necessario videntur hæc decreta. Dices: hæc decreta addere determinationem ad tale objectum. Sed contra, quia hæc determinatio in Deo nihil ponit a substantia ejus distinctum; ergo visa substantia, videtur hæc determinatio sicut videtur actus ipse. Et potest hæc sententia confirmari, quia vel per visionem Dei possunt videri hæc decreta, vel non: hoc posterius non dicitur, ut suppono. Possunt ergo videri, ergo necessario videntur. Alioqui erit possibilis visio, per quam videantur hæc decreta, et visio, per quam non videantur: et tunc incidimus in discursum factum capite præcedenti, quomodo possint illæ visiones distingui. Quidquid enim dicatur, videtur posse impugnari eisdem argumentis supra factis. Et pro hac sententia possunt citari illi auctores, qui dixerunt, beatum videntem Deum, necessario videre omnia, quæ futura sunt in aliqua differentia temporis, quia non videntur, habere potuisse aliud fundamentum: de quorum opinione infra dicemus.

2. *Secundus modus.* — Secundus modus est, esse impossibile, viso Deo, videre in ipso hujusmodi decretum liberum. Et fundamentum sumitur ex eodem principio aliter applicato, quia liberum decretum voluntatis Dei nihil addit in re ipsa actui necessario, quo Deus se